

DOI: 10.33310/2518-7813-2019-67-4-193-198

УДК 378.091:378.018.593(4+73)

Олена СИДОРЕНКО

викладач кафедри практики англійської мови
Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка,
м. Суми, Україна
e-mail: helensspu@gmail.com

ПРИВАТНА І ГРОМАДСЬКА ІНІЦІАТИВА В РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ШКОЛИ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

У розвідці здійснено спробу окреслення основних напрямів реалізації приватної і громадської ініціативи в галузі вищої освіти країн Європи та Америки: фундування та підтримка недержавних вищих шкіл, організація та здійснення заходів, що сприяли популяризації та масовізації вищої освіти. Приділено увагу особливостям розповсюдження руху за демократизацію вищої освіти, втілення ідеї «розширення університету» – від Англії та США до інших європейських країн: ініціювання та читання публічних лекцій, створення повноцінних народних університетів, закладів інших типів. Доведено визначальну роль приватної та громадської ініціативи в розвитку вищої школи у вказаних просторових межах. Виокремлено специфіку розбудови недержавної вищої школи на території США та європейських країн на сучасному етапі.

Ключові слова: розвиток вищої школи, недержавна вища школа, «розширення університету», народні університети, приватна і громадська ініціатива, країни Європи і Америки.

Постановка проблеми. На сучасному етапі реформування системи вищої освіти посилюється увага законодавців, представників наукової спільноти та громадськості до розроблення напрямів подальшої розбудови галузі, розширення можливості залучення зацікавлених суб'єктів до процесу підвищення якості освітніх послуг, необхідності диверсифікації джерел фінансування закладів вищої освіти. У цьому контексті вартим уваги бачиться досвід розвинених країн світу, що свідчить про ефективність активної приватної і громадської ініціативи у розвитку вищої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми вищої освіти провідних країн світу завжди привертала увагу дослідників. Так, становлення та розвиток вищої школи США стали предметом уваги провідних вітчизняних та зарубіжних учених (С. Бабушко, Г. Баттон, Н. Бідяк, Д. Бен-Девід, К. Девідсон, К. Клесек, Т. Кошманова, М. Красовський, Х. Левін, В. Мітіна, М. МакРоббі, К. Морман, С. Нобл, О. Огієнко, Дж. Річардсон, А. Сбруєва та ін.), проте більшість авторів лише побіжно торкаються питання ролі приватної та громадської ініціатив в означеному процесі. У наукових дослідженнях, присвячених приватній вищій освіті в європейських країнах (П. Вайнгарт, М. Гладченко, Я. Грицай, С. Маасен, Ф. Майер, Т. Потапенко, Р. Тарасенко, О. Хміль та ін.), історичні витoki її становлення представлено дещо тенденційно. Натомість у вітчизняних розвідках, в яких розкрито розвиток недержавних закладів вищої освіти України (В. Астахова, В. Буяшенко, В. Журавський, В. Огаренко та ін.), здебільшого оминається увагою зарубіжний досвід реалізації приватної та громадської ініціативи в освітній галузі.

Тому, незважаючи на чисельність наукових досліджень, присвячених проблемам розвитку вищої школи країн Європи та Америки, залишається широке коло проблем, які заслуговують критичного аналізу.

Постановка завдання. Вивчення досвіду розвинених країн світу, що мають багатовікову продуктивну історію становлення та розвитку недержавного сектору у вищій освіті, становить беззаперечну цінність для системи освіти сучасної України. Тому мета нашого дослідження полягає в окресленні основних напрямів реалізації приватної і громадської ініціативи в освітній галузі, визначенні її ролі в розвитку вищої школи країн Європи та Америки.

Виклад основного матеріалу. Приватна і громадська ініціатива були вагомими факторами розвитку вітчизняного освітнього простору ще з часів Київської Русі та гетьманської України. Проте тривалий період відсутності власної державності призвів до нівелювання історичних здобутків, і тільки докорінні зміни суспільного устрою України в кінці XX століття зумовили істотні зміни в реалізації приватних і громадських ініціатив у галузі освіти, зокрема, у розбудові мережі недержавних вищих шкіл. На сучасному етапі означеному процесу сприяє активізація законотворчості (ухвалення законів України «Про освіту», «Про вищу освіту» та інших нормативних актів). Проте на думку науковців-практиків, зокрема В. Буяшенко [1], це лише спонукає до роздумів щодо подальшої диверсифікації джерел фінансування закладів вищої освіти та необхідності урівнення в правах державних і недержавних вищих шкіл.

Аналіз наукових досліджень доводить, що для розвинених країн світу характерними є сталі традиції реалізації приватної та громадської ініціативи у розвитку вищої школи. Показовим у цьому контексті є досвід Сполучених Штатів Америки, де вища школа постала завдяки зусиллям емігрантів – європейців, які не лише виявили ініціативу, але й надали дієву допомогу при відкритті перших закладів вищої освіти, передусім духовних. Основним напрямом реалізації приватної та громадської ініціативи було фіндування нових навчальних закладів. Так, найбільш відомими та успішними недержавними закладами вищої освіти США були і залишаються Гарвардський коледж (Массачусетс, 1636), названий на честь першого благодійника, англійського місіонера Джона Гарварда і покликаний здійснювати підготовку пуританських пасторів і місіонерів із середовища місцевих індіанців, та Єльський коледж (Коннектикут, 1701 р.), заснований на кошти англійського купця та філантропа Еліу Єля як пуританська школа. Дещо інший напрям реалізації приватної та громадської ініціативи ілюструє історія становлення державного Коледжу Вільяма та Мері (Вірджинія, 1693), створеного для підготовки церковних служителів за ініціативи глави англійської церкви Віржинської колонії, священика Джеймса Блера [14].

Проте, як вказує Т. Куковська [3], вже в середині XVIII століття лише половина випускників американських коледжів присвячували своє життя релігії. Інші ж вихованці здебільшого ставали юристами, лікарями та підприємцями. Адже хоча, як і в Європі, базовими предметами були латинська та грецька мови, філософія й теологія, в Новому Світі коледжі запроваджували «сучасні» предмети (політологія, географія тощо), а деякі навіть пропонували вивчення «практичних» наук – спостереження, ведення господарства (фермерство), комерція (торгівля) та управління. При цьому за прикладом Оксфорду та Кембріджу, головним завданням закладів вищої освіти було виховання студентів, передача знань, набутих минулими поколіннями. На час здобуття незалежності у США було засновано ще шість недержавних коледжів: Принстон (Нью-Джерсі), Пенсильванія і Колумбія (Нью-Йорк), Браун (Род-Айленд), Ратгерс (Нью-Джерсі) та Дартмут (Нью-Гемпшир) [15].

У другій половині XIX століття у США створювалися нові університети, розширювалися й демократизувалися існуючі, відбувалося становлення мережі коледжів вільних мистецтв, які, на відміну від закладів вищої освіти європейських країн, були незалежними від держави приватними корпораціями. Саме в цей період найстаріші та найповажніші недержавні коледжі вільних мистецтв (такі, як Єль, Гарвард, Колумбія) стали університетами.

Погодимося з думкою провідних дослідників вищої освіти США [13; 14; 15], що стрімкий промисловий розвиток країни привів до реформи вищої школи. В кінці XIX століття американська система вищої освіти охоплювала такі заклади, як коледжі вільних мистецтв (частково збережені, частково перетворені на «старші коледжі»), які надавали спеціальну освіту широкого профілю (бакалаврат) та вищі професійні школи (магістратура і докторантура). На початку XX століття з'явився новий елемент – молодший коледж, який згодом перетворився на підготовчий, загальноосвітній етап вищої освіти. Дослідниця Т. Скубій доводить, що в процесі історичного розвитку американська вища освіта об'єднала німецьку логіку академічної системи, що виділяла професію з інших видів людської діяльності за допомогою її наукового змісту, з англійською традицією, яка розглядала професійну підготовку як здобуття високого ступеня практичної компетентності в суспільно важливій сфері [10].

На цьому етапі набули популярності такі відомі державні заклади, як Мічиганський, Вісконсінський, Міннесотський, Каліфорнійський та інші університети. Важливе значення мало створення законодавчої бази, яка сприяла масовізації освіти, а також запозичення досвіду тих країн, що випереджали США за розвитком освіти (Англія, Німеччина). Це стало підґрунтям для реалізації нових ініціатив. Так, у 1876 році було створено першу в країні аспірантську школу Джона Гопкінса, програми якої забезпечували підготовку науковців високого рівня [13]. Загалом, до початку XX століття еволюція закладів американської вищої школи привела до створення великих університетів як основних осередків фундаментальної науки.

Крім безпосереднього фіндування недержавних закладів освіти важливим напрямом реалізації приватної та громадської ініціативи був рух за популяризацію, масовізацію та демократизацію вищої школи – «Розширення університету» (University Extension), започаткований у Великобританії одночасно з чартистським рухом і з другої половини XIX століття поширений на США та інші європейські країни. На думку вчених, причинами означеного руху стали застарілість та консерватизм англійської системи вищої освіти, що ґрунтувалася на діяльності університетів як замкнутих корпорацій, призначених для суспільної еліти. Саме в цих умовах представники активної громадськості та інтелектуальної еліти долучилися до викладання просвітницьких лекцій для населення (Т. Арнольд – в Інституті механіків у Регбі, Т. У. Робертсон – в заснованому за його участю клубі робітників у Брайтоні, Ф. Д. Моріс – в організованому

ним Коледжі робітників у Лондоні та ін.). Водночас завдяки зусиллям професора Д. Стюарта виник новий тип публічної лекції, який на запрошення вчительок прочитав курс астрономії у Ліверпулі, Манчестері, Шеффілді та Лідсі (1867 р.) [5]. Новація Д. Стюарта полягала в тому, що вчений запропонував об'єднати лекції з домашнім читанням і практичними вправами на основі розробленого детального конспекту («сілабусу»), в якому розкривався зміст лекції, вказувалися книги, за допомогою яких можна було підготуватися до вивчення теми, та список питань і завдань для самостійної роботи слухача. У подальшому професор намагався використати означені ідеї з метою залучення кооперативних товариств Великобританії до створення своєрідного мандрівного університету. Проте означена ініціатива не отримала підтримки, тож Д. Стюарт спрямував свої зусилля на створення постійного центру відповідного профілю при існуючих університетах. Так, вже в 1873 році Кембриджський університет створив окремий «синдикат» (комітет), дозволивши проведення для незаможних слухачів «місцевих» лекцій та іспитів за умови їх оплати регіональними організаціями [4, 108].

Варто підкреслити, що досвід виявився успішним і вже незабаром був поширений на інші заклади освіти, адже Кембриджські курси були надто складними та дорогавартісними для невеликих осередків. Зокрема, Оксфорд замість систематичних 12-годинних курсів запропонував короткі (1–6 лекцій), посиливши їх шляхом залучення до мережі «рухомих бібліотек», тобто розсилки в місцеві центри книг, рекомендованих лекторами за незначну оплату. Пізніше розширені лекційні курси було опубліковано та надіслано у віддалені місця, куди не міг дістатися лектор. Розвитку вищої освіти у столиці суттєво сприяло започаткування «Лондонського товариства для поширення університетської освіти». Тож у подальшому саме ці три центри (Кембридж, Оксфорд та Лондон) визначили основні напрями розвитку руху до «Розширення університету», створивши «Об'єднане бюро університетів» (1876), головна мета якого полягала в узгодженій діяльності та взаємному сприянні (особливо при виборі лекторів). Основним напрямом наближення постійно діючих місцевих центрів до університетів стало афілювання. Крім того, у Великобританії було успішно використано американський досвід організації літніх з'їздів, призначених для інтелектуального гарту слухачів. У 70–90-х роках XIX століття вагомим напрямом стало фіндування особливих «коледжів» (у Лондоні, Ноттінгемі, Бірмінгемі, Брістолі, Манчестері, Ексетері та інших містах), що об'єднували місцевих викладачів та зосере-

джували необхідну навчальну літературу [5]. Найбільш відомим закладом такого типу став коледж у м. Редінг (1892), який у 1926 році було перетворено на окремий державний університет.

Цікаво, що активізація руху до «Розширення університету» викликала гострі дискусії в англійському суспільстві кінця XIX століття. Незважаючи на істотні здобутки започаткованих новацій, інтелектуали та державні мужі не могли дійти згоди щодо подальшої стратегії розвитку вищої освіти, адже весь рух цілком тримався на приватній ініціативі осіб, захоплених ідеєю демократизації вищої школи, розширення можливостей доступу населення до освітніх послуг. При цьому постійно відкритим залишалося питання фінансового забезпечення, яке спиралося на благодійні внески. З часом ця певною мірою альтернативна форма здобуття вищої освіти інтегрувалася до загальнодержавної системи освіти.

Необхідно зазначити, що позитивний англійський досвід дістав подальший розвиток в інших країнах. Так, у США не просто запозичили ідеї поширення вищої освіти серед різних верств населення шляхом організації публічних лекцій і курсів, що влаштовувалися товариствами самоосвіти, учительськими і сільськогосподарськими товариствами та з'їздами, але й змогли запропонувати нові форми, пізніше перенесені до Англії, а саме літні з'їзди учнів і керівництво домашнім читанням за листуванням, автором яких був один з ініціаторів створення «Товариства поширення університетської освіти» у Філадельфії, професор Г. Адамс університету Джона Гопкінса. На нашу думку, саме відкритість американського суспільства до новацій стала вагомою причиною подальшого інтенсивного розвитку вищої школи у США. Тому вже в 1891 році у штаті Нью-Йорк на законодавчому рівні було прийнято рішення про подальше поширення університетської освіти, на реалізацію чого було спрямовано як державні ресурси, так і кошти приватних осіб та громадських організацій. Передусім вдалося розвинути мережу «мандрівних бібліотек» і «рухливих кабінетів» навчальних посібників. На базі існуючих та новостворених (зокрема й державних) університетів було відкрито спеціальні підрозділи, що опікувалися «заочним» поширенням вищої освіти. Особливо успішною була діяльність у вказаному напрямі Університету Міннесоти [4].

На відміну від США та Великобританії, успіхи приватної та громадської ініціативи щодо поширення університетської освіти в інших європейських країнах в кінці XIX століття були не настільки суттєвими. Так, до створення так званих народних університетів долучилися в Бельгії (де професори Вільного університету переймалися організацією

просвітницьких лекцій, створивши окреме товариство), Австрії (де було реалізовано ініціативу групи професорів щодо організації державної підтримки такого починання та підпорядкування просвітницьких курсів університету), Німеччині (де, попри провал ідентичної австрійській ініціативи професорів Берлінського університету, активно здійснювалося публічне читання університетських курсів лейпцігськими професорами, було створено «Товариство Народного університету» в Мюнхені) [5]. Поширення ідеї демократизації вищої освіти завдяки заснуванню народних університетів у скандинавських країнах та Фінляндії тісно пов'язано з іменем Н. Ф. С. Грундтвіга, який наполягав на необхідності сполучення змісту освіти з традиціями та конкретним потребами певного народу.

Таким чином, приватна та громадська ініціатива була вагомим фактором розвитку вищої школи як у США, так і в європейських країнах. Проте якщо в Європі актуальною була підтримка, вдосконалення й доповнення державної вищої школи, то вища школа у Сполучених Штатах від початку свого заснування існувала як здебільшого недержавна, розвиваючись як децентралізована та побудована за регіональним принципом. Так, у Великобританії перші приватні заклади вищої освіти виникли тільки в другій половині ХХ століття (як Університет Бекінгема (1973), що спеціалізувався на курсах фінансового менеджменту та бізнес-адміністрування) і досі не становлять суттєвого сегменту національної системи освіти [7, 183]. Дослідники [2; 12] доводять, що дещо інша ситуація склалася у Франції та Німеччині, де недержавна вища школа нині розвивається швидшими темпами, адже має значно вищий рівень відповідальності за результати своєї діяльності, дбаючи про конкурентну здатність випускників, актуальність спеціальностей та покращені умови навчання. Саме приватна та громадська ініціатива інтелектуалів, здебільшого представників університетської спільноти, сприяла становленню системи академічної свободи, що панує в сучасній системі вищої освіти розвинених країн світу.

Погоджуємось з думкою професорів О. Огієнко [6] і А. Сбруєвої [9], що у США від самого початку не дотримувалися концепції «сильного уряду», поширеної в європейських країнах, акцентуючись на розбудові громадянського суспільства. Тому закономірно, що в країні працює понад мільйон неурядових організацій, які мають суттєвий вплив на функціонування країни, у тому числі й у сфері освіти. Зокрема, сьогодні вища школа покликана налагодити взаємозв'язок освіченості й зайнятості населення з економічним розвитком

країни, сприяючи створенню нових можливостей для власного подальшого вдосконалення. По-перше, це стосується розширення джерел фінансування, адже США мають багатовікову історію використання приватних пожертвувань, що надходять від випускників університетів, корпорацій та благодійних фондів. У багатьох університетах створено асоціації випускників, які надають кошти на розвиток альма-матер та лобіюють її інтереси. По-друге, вартим уваги бачиться досвід соціального партнерства між університетами та бізнес-структурами, що дозволяє не тільки забезпечувати постійну фінансову підтримку від корпорацій, але й наблизити теорію до практики, використовуючи матеріально-технічні ресурси компаній. По-третє, цікавим не тільки для науковців, але й державних діячів може бути досвід управління вищої освіти із залученням професійних асоціацій та громадських організацій. На нашу думку, подібний підхід заслуговує на особливу увагу та може бути тим продуктивним досвідом, що вартий не тільки вивчення, але й застосування у сучасних вітчизняних реаліях. На цьому ж наголошують інші дослідники вищої освіти [6; 8; 9; 11].

Висновки і перспективи досліджень. Отже, до основних напрямів реалізації приватної і громадської ініціативи в галузі вищої освіти країн Європи та Америки віднесено, насамперед, фіндування та підтримку недержавних вищих шкіл, що проілюстровано на прикладі відкриття перших закладів вищої освіти у США (приватних Гарвардського Ельського коледжів, та державного Коледжу Вільяма та Мері). Показано, що організаційні заходи, спрямовані на популяризацію, масовізацію, демократизацію вищої освіти вищої освіти, найбільш активно здійснювалася завдяки розповсюдженню руху за «Розширення університету» в другій половині ХІХ століття, починаючи з Англії та США до інших європейських країн. Розкрито особливості його реалізації, до яких віднесено ініціювання та читання публічних просвітницьких лекцій для широких верств населення та створення повноцінних народних університетів. Доведено вагомість доробку професора Д. Стюарта та роль товариств поширення університетської освіти в активізації означеного процесу.

Виокремлено специфіку розбудови недержавної вищої школи у США та європейських країнах на сучасному етапі, підкреслено необхідність врахування продуктивного зарубіжного досвіду при реформуванні вітчизняної системи освіти, як-от використання альтернативних джерел фінансування, соціальне партнерство закладів вищої освіти та бізнес-структур, залучення громадськості до управління галуззю.

У подальшому, вартим уваги дослідників є визначення точок дотику в розвитку недержавного сектору вищої освіти в розвинених країнах Єв-

ропи, Америки та України, що може сприяти розробці ефективних моделей в умовах вітчизняних реалій.

Список використаних джерел

1. Буяшенко В. Недержавні вищі навчальні заклади і державна політика освіти в Україні. *Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму*. 2017. № 4. С. 22–35.
2. Грицай Я. О. Місце приватних університетів Німеччини в освітній системі держави // *Innovative solutions in modern science*. 2017. № 4 (13). Р. 1–26.
3. Куковська Т. Становлення і розвиток системи вищої освіти США у XVII – на початку XX сторіччя. *Педагогічна освіта і наука в умовах класичного університету: традиції, проблеми, перспективи*. Т. 1. URL: http://old.franko.lviv.ua/Pedagogika/periodic/pedos3t/tom1/46_kukovska.pdf
4. Лыскова И. Е. Влияние общественного движения University Extension на развитие системы образования и персонального менеджмента в странах Западной Европы, Северной Америки и России: гендерный аспект // *Женщина в российском обществе*. 2015. № 2 (75). С. 105–118.
5. Милуков П. University Extension. *Энциклопедический словарь* / изд. Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон. СПб., 1902. Т. 34. С. 803–809.
6. Огієнко О. Сучасна система вищої освіти США: особливості функціонування та розвитку. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 10 (74). С. 131–141.
7. Потапенко Т. О. Особливості організації системи вищої освіти Великої Британії (др. пол. XX ст.) // *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*. Серія: Педагогічні науки. 2012. Вип. 20. С. 182–185.
8. Прохор І. П. Тенденції в управлінні приватною вищою освітою України в умовах європейської інтеграції: дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.06 «Теорія і методика управління освітою» / Прохор Ірина Петрівна; Інститут вищої освіти НАПН України. Київ, 2015. 319 с.
9. Сбруєва А. А. Університет світового класу: характеристики, механізми визначення статусу, умови створення // *Порівняльно-педагогічні студії*. 2009. № 1. С. 45–56.
10. Скубій Т. В. Становлення системи вищої освіти в університетах Німеччини та США. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка*. Серія: Педагогічна. 2013. Вип. 19. С. 49–51.
11. Стойка О. Я. Трансформаційні процеси у вищій школі США: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Стойка Олеся Ярославівна; Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2015. 22 с.
12. Хміль О. Особливості системи вищої освіти у Франції // *Молодь і ринок*. 2010. № 9. С. 95–99.
13. Ben-David J. *American Higher Education: directions old and new*. New York: Harper and Row, 1971. 372 p.
14. Button H. W., Provenzo E. F. Jr. *History of Education and Culture in America*. Prentice-Hall, 1983. 379 p.
15. Noble S. A *History of American Education*. New York: McGraw-Hill Book Company, 1954. 450 p.

References

1. Buyashenko V. Non-state higher education institutions and state education policy in Ukraine. *Bulletin of the Academy of Labor, Social Relations and Tourism*. 2017. № 4. P. 22–35.
2. Gritsay Y.A. The place of private universities in Germany in the educational system of the state // *Innovative solutions in modern science*. 2017. No. 4 (13). P. 1–26.
3. Kukowska T. Formation and development of the US higher education system in the XVII – beginning of the XX century. *Teacher education and science in the conditions of classical university: traditions, problems, perspectives*. T. 1. URL: http://old.franko.lviv.ua/Pedagogika/periodic/pedos3t/tom1/46_kukovska.pdf
4. Lyskova I.E. The influence of the social movement University Extension on the development of the education and personal management system in the countries of Western Europe, North America and Russia: gender aspect // *Woman in Russian society*. 2015. No. 2 (75). P. 105–118.
5. Miliukov P. University Extension. *Encyclopedic Dictionary* / ed. F. A. Brockhaus, I. A. Efron. SPb, 1902. Vol. 34. P. 803–809.
6. Ogienko O. The modern system of higher education of the USA: features of functioning and development. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. 2017. No. 10 (74). Pp. 131–141.
7. Potapenko T.O. Peculiarities of the organization of the higher education system of Great Britain (dr. Half of the twentieth century) // *Bulletin of the Alexander Dovzhenko Glukhiv National Pedagogical University*. Series: Pedagogical Sciences. 2012. Iss. 20. P. 182–185.
8. Prokhor I.P. Trends in the management of private higher education of Ukraine in the conditions of European integration: diss. for the sciences. degree of Cand. ped. Sciences: Special. 13.00.06 “Theory and Methods of Educational Management” / Prokhor Irina; Institute of Higher Education of NAPS of Ukraine. Kyiv, 2015. 319 p.
9. Sbrueva A.A. World-class University: characteristics, mechanisms for determining status, conditions of creation // *Comparative-pedagogical studies*. 2009. № 1. S. 45–56.
10. Scooby T.V. Formation of higher education at universities in Germany and the USA. *Collection of Scientific Papers of Kamyanets-Podilsky National University*. Ivan Ogienko. Series: Pedagogical. 2013. Vyp. 19. P. 49–51.
11. Stoyka O. Ya. Transformational processes in the US high school: abstract. diss. for the sciences. degree of Cand. ped. Sciences: Special. 13.00.04 “Theory and Methods of Vocational Education” / Stoyka Olesya; Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk. Ternopil, 2015. 22 p.
12. Khmil O. Features of the higher education system in France // *Youth and the market*. 2010. № 9. S. 95–99.
13. Ben-David J. *American Higher Education: directions old and new*. New York: Harper and Row, 1971. 372 p.
14. Button H. W., Provenzo E. F. Jr. *History of Education and Culture in America*. Prentice-Hall, 1983. 379 p.
15. Noble S. A *History of American Education*. New York: McGraw-Hill Book Company, 1954. 450 p.

Елена Сидоренко. Частная и общественная инициатива в развитии высшей школы стран Европы и Америки.

В исследовании предпринята попытка определения основных направлений реализации частной и общественной инициативы в области высшего образования в странах Европы и Америки: учреждение и поддержка негосударственных вузов, организация и осуществление мероприятий, способствующих популяризации и массовизации высшего образования. Уделено внимание особенностям распространения движения к демократизации высшего образования «Расширение университета» от Англии и США в другие европейские страны: инициирование и чтение публичных лекций, создание полноценных народных университетов. Доказано определяющую роль частной и общественной инициативы в развитии высшей школы в указанных пространственных пределах. Выделена специфика развития негосударственной высшей школы на территории США и европейских стран на современном этапе.

Ключевые слова: развитие высшей школы, негосударственная высшая школа, «расширение университета», народные университеты, частная и общественная инициатива, страны Европы и Америки.

Olena Sydorenko. Private and public initiative in the development of higher education in Europe and America.

The article attempts to determine the main directions of the implementation of private and public initiatives in the field of higher education in Europe and America, which include: foundations and support of non-state universities, the organization and implementation of activities that promote the popularization and massization of higher education. The history of the formation of higher schools in the USA is shown – from the opening of Harvard College to the development of a network of higher education institutions. Initiatives that were crowned with success were highlighted (both from opening new institutions, and to carrying out further reforms). Attention is paid to the peculiarities of the expansion of the movement towards the democratization of higher education "University Expansion" in the second half of the 19th century, starting with England and the USA in other European countries. These are defined as the initiation and reading of public lectures, the creation of full-fledged public universities. The significance of the professors' heritage in the dissemination of this process is considered.

The decisive role of private and public initiative in the development of higher education in the specified spatial limits is proved. The specifics of the development of non-governmental higher education in the United States (where since the beginning of its foundation higher education existed mainly as non-public) and European countries (where private and public initiative was aimed primarily to supporting public higher education and acted as its complement) are highlighted.

The necessity of taking into account productive foreign experience in reforming the domestic education system, namely the use of alternative sources of financing, social partnership of higher educational institutions and business structures, and involving the public in the management of the industry, is argued.

Key words: development of higher education, non-governmental higher education, "expansion of the university", public universities, private and public initiative, countries of Europe and America.